

Naarden 5. 9. 1902
"Valkehof."

Weldede Heer,

Hiertbij heb ik de eer u onder dankte-
bruinging de beide proefnummers van "Het toekomstig Leven" terug
te zenden. Ik heb ze met veel belangstelling gelezen, doch moet ik
voorloopig bij deze korte hemisjering laten, zangerien mijn werk
me nog niet veroorlooft eene zoo diepgaande studie van 't od te
maken, als deze substiele quaestie vereischt.

Het wil me thans nog voorkomen, dat de verschijnselen, die men
onder 't begrip "od" samenvat, thans behooren in de leer der trillingen
en wel onder een rubric, waarvoor wij geen rimbung hebben, evenmin
als dit voor electriciteit 't geval is. Uwe conclusie: "gewoon licht is 't niet"
wordt meer gestaafd door de zenderlinge (on)breekbaarheid, dan door de
motief: "want dan moeden alle menschen het zien." Immers, niet alle
menschen zien evenveel licht, en wanneer men licht door ^{ontleedt} breking, dan
blijft 't spectrum niet voor alle individuen derelfde grenzen te berislen;
voor sommigen is 't reeds donker, voor anderen nog licht rier. 't 's best
mogelijk, dat zoo ook "od" trillingen bestaan, die op sommiger retina's
lichtindrukken zewez brengen terwijl andere individuen er totaal ongevoelig
voor kunnen zijn. De zogenoemde "sensitieven" maken krachtens de
door u opgegeven criteria, die tot hyperaesthesien terug te voeren zijn, den
indruk van menschen met een labiel zenuwstelsel.

In zoverre heeft "od" met "gewoon licht" overeenkomst, als in 't blaauw
& violet de koele, chemisch achteven en in 't rood & geel de warmte stralen
bevat, maar de wijze van geleiding in den proef met het koperdraad,
waarvan het eene uiteinde, buiten de donkere kamer door de zou bescheven
moet worden, wijst op verband met electriciteit; niet duidelij is me
eekter, waarom voor de geleiding koperdraad noodig is, en bovendien de
directe bestraling daarvoor (diffuus zonlicht schijnt niet voldoende te
zijn) en waarom niet direct door de wanden van 't verrek het od
door de sensitieven gepercipieerd wordt, terwijl zij wel den invloed
van een zoo oneindig veel kleiner kristal door dichte gordijnen heb te
sporen? De afstand van de zou kan geen bezwaar zijn, daar de werking
op een glas water ^{zenuwstelsel} zoo krachtig is, dat die zelfs binnen 't bereik der zenuw
zenuwvalt terwijl een dergelijke werking van kristallen niet verneld
wordt en loch niet aan te nemen is, dat sensitieven steeds water zom
den gedronke hebben, dat buiten bereik van od mitstralende kristallen
gebleven was.

Zoo waren er meer punten, die ik niet vatten kon en aan 't eind van
mme verhandeling bekomen weg ik me af: "Wat weten we nu eigen-
lijk ontrent od? Wat bedoelt men met od?"

a { Blijkens blr 150 kol 1, regel 3 vo & kol 2, 29 v.b. is het de glans, die
de heiligen omschraalt (omshraalde) en die alleen door zge sensi-
tieven wordt waargenomen; terwijl vermoedelij andere eigenschap-
pe hier sensitieven aan derelfde grondvoorzaak ~~van~~ (od?) moeten
worden toegeschreven.

b { Op grond van de opgave hier sensitieven noemde me ook "od": de
straling, die zij gevoelen als uitgaande van kristallen en die zij zien
na 't verblijf van een à twee uren in 't donker. *)

*) Het is betrekkelij moeilij een verrek donker gevoelt te maken om als donkere

waarvan het een einde, buiten de donkere kamer door de zon beschreven moet worden, wijst op verband met electriciteit; niet duidelijk is me echter, waarom voor de geleiding koperdraad noodig is, en bovendien de directe bestraling daarvan (diffuus zonlicht schijnt niet voldoende te zijn) en waarom niet direct door de wanden van t verrek het od door de sensitieven gepercipieert wordt, terwijl zij wel den invloed van een zoo oneindig veel kleiner kristal door dichte gordijnen heel te sporen? De afstand van de zon kan geen twiifel zijn, daar de werking op een glas water (zoo krachtig is, dat die zelfs binnen t bereik der zon vermenstelt terwijl een dergelijke werking van kristallen niet vernestelt wordt en toch niet aan te nemen is, dat sensitieven steeds water zoud gedronken hebben, dat buiten bereik van od mitstralende kristallen gebleven was.

Zoo waren er meer punten, die ik niet vatter kon en aan t eind van mine verhandeling gekomen was ik me af: "Wat weten we nu eigenlijk omtrent od? en wat bedoelt men met od?"

de { Blijkens blz 150 kol 1, regel 3 v. o. & kol 2, 29 v. b. is het de glans, die de heiligen omstraalt (omstraalde) en die alleen door eigen sensitieven wordt waargenomen; terwijl vermoedelijk andere eigenschappen die sensitieven aan deraelfde grondvoorraak ~~versch~~ (t od?) moeten worden toegeschreven.

b { Op grond van de opgave die sensitieven noemt me ook "od": de straling, die zij gevoelen als uitgaande van kristallen en die zij zien na t verblijf van een à twee uren in t donker. *)

*) Het is betrekkelijk moeilijk een verrek donker genoeg te maken om als donkere kamer voor de fotografie te dienen. Maar wanneer het daarvoor practisch bruikbaar is, dan is t nog niet absoluut donker en na een langdurig verblijf ziet men dingen, die in t begin niet zichtbaar waren. Bij nauwkeurig observeren vindt men dan steeds een plaats, waardoor licht binnendringt en heeft men die voorzien dan doet een nog langer verblijf nog meer deelen ontdekken, die door de grootere, pas geplakte, aan t oort uitbroken waren. - t eerst niet men glazen flessen, kristallen, gealkoperen instrumenten enz. Komende deze moeilijkheid, moet men dus zeer voorzichtig zijn alvorens bij de proeven omtrent od, de ruimte absoluut lichtdicht te verklaren.

1. Op grond waarvan men dere verschijnselen (dere opgaven) voor identisch houdt is niet vermeld. —

„Men heeft hier blijkbaar met een nieuwe natuurkracht te doen“ (p. 151 bl. 1 v. 8. 40). Dit „blijkbaar“ is eenigszins vreemd, want er is in 't voorgaande nog niets gebleken. 't Eenige nieuwe van dere natuurkracht (?) is, dat zij niet aangetoond kan worden, althans niet met de ons ten dienste staande hulpmiddelen en dat de kennis (?) ervan alleen berust op de onmeetbare sensaties, die sommige individuen ~~opgeven~~ opgeven te ondervinden. Licht, al kent men de oorzaak ook niet, kan men aantoonen, meten; geluid evenzo en evenzover de voortplantingsnelheid van berekenen. Helrelfde is ind. warmte, magnetisme, electriciteit, aantrekkingskracht en moleculaire spanningen 't geval. Alleen „od“ ontbreekt zich hieraan. Zoolang dit 't geval is, mag men nog niet van een natuurkracht spreken.

2. [De verklaring van Hodan, als „de alles-doordringende“ wijkt nogal belangrijk af van de meest bekende, die Hodan als „de woedende“ doek kennen. En deze afleiding is m. i. meer met de mythologie der Scandinaviërs in overeenstemming].

3. Evenmin klopt met het begrip, dat men aan kracht en 't ontstaan daarvan hecht, dat levenloze voorwerpen als kristallen, glazen staven enz. „voortbrengers“ zouden zijn zonder zelf daarbij te veranderen.

De proeven in hols 2. bl. 151 vermeld, kunnen zeer goed door ~~andere~~ sug. gestie eveneens verklaard worden en uit niets blijkt, dat men vooraf genomen heeft die buiten te sluiten. (b.v. bij prof. wijk prisma rond de sensitief dicht geblinddoekt moeten zijn; zijn vinger onbeweegbaar gefixeerd, het prisma zoodanig opgesteld, dat door een vlotte, onhoorbare beweging gedraaid kan worden, zóó dat nu eens de roode, dan de blauwe stralen op den vinger vallen, nadat zij door een adiathermane stof gegaan waren. Bij de beweging, die de roode stralen op den vinger bracht moest automatisch (maar weer onhoorbaar) het oogeblik, waarop dit gebeurde op een kymographion geregistreerd worden, terwijl de sensitief, door 't neerdrukken (resp. loslaten) met de andere hand een electrischen stroom zou moeten sluiten (resp. openen) waardoor een tweede lijn naast de eerste opgeschreven zou moeten worden. Wanneer bij herhaling telkens bleek, dat (met inachtname, mining van de refractaire & latente perioden) de beide lijnen op het zelfde punt befaan en ophielden, zou men mogen besluiten, dat 't spectrum nog iets anders dan „gewoon licht“ bevat (niet direct, dat dit iets = od is.)

5. De proeven van de Society for physical Research schijnen met voldoende voorzorgen genomen te zijn, maar wanneer er uit volgt, dat er sommige personen zijn, die aan een lichtschijfel van een electro-magneet 't sluiten van een electrischen stroom kunnen waarnemen, dan volgt ook daaruit wederom niet, dat dit licht identisch is met het op bl. 150 genoemde. (Ik kan b.v. warmte maken zoowel door wrijving als door chemische werking. Als ik nu warmte waarneem, mag ik herhalve niet zeggen: daar is wrijving).

4. Waarom is het wel wat vaag (bl. 174 bl. 6 laatste al.) die, overal aan werige ethertrillingen voor 't arbeidsvermogen aansprekelijk te willen stellen en niet vaag om dat aan „od“ toe te schrijven?

6. Waarop berust de bewering, dat de hemellichamen od produceren,

roode, dan de blauwe stralen op den vinger vallen, nadat zij door een adiatthermanne stof gegaan waren. Bij de beweging, die de roode stralen op de vinger bracht moest automatisch (maar weer onhoorbaar) het oogenblik, waarop dit gebeurde op een hystographion geregistreerd worden, terwijl de sensitief, door 't neerdrukken (resp. loolaten) met de andere hand een electrischen stroom zou moeten sluiten (resp. openen) waardoor een tweede lijn naast de eerste opgeschreven zou moeten worden. Wanneer bij herhaling telkens bleek, dat (met inachtname, rning van de refractaire & latente perioden) de beide lijnen op het zelfde punt begonnen en ophielden, zou men mogen besluiten, dat 't spectrum nog iets anders dan „gewoon licht“ bevat (niet direct, dat dit iets = od is.)

5. De proeven van de Society for psychical Research schijnen met voldoende voorzorgen genomen te zijn, maar wanneer er niet volgt, dat er sommige personen zijn, die aan een lichtschijnsel van een electrisch-magneet 't sluiten van een electrische stroom kunnen waarnemen, dan volgt ook daaruit wederom niet, dat dit licht identisch is met het op blz 180 genoemde. (Ik kan b.v. warmte maken zoowel door wrijving als door chemische werking. Als ik nu warmte waarneem, mag ik herhalve niet zeggen: daar is wrijving).
4. Waarom is het wet wat vaak (blz 174 kol. & laatste al) die, overal aan werijge ethertrillingen voor 't arbeidsvermogen aanspreeklijk te willen stellen" en niet vaak om dat aan "od" toe te schrijven?
6. Waarop berust de bewering, dat de hemellichamen od produceeren, dat el voortdurend positief & negatief od uitgewisseld wordt? Hoe

benijst men, dat St. Elmsvuur & Noorderlicht identisch zijn met od.
12. volgens de definitie van pag. 150? Waarom is od een levenwekkende kracht??

Ik merk, dat ik ~~was~~ al schrijvende en daarbij nuw artikel volgend, me heb laten verleiden tot een bestyding, die aanvankelijk niet in mijne te doeling lag. Ik kwam daartoe doordat conclusies als:

7. "Blijfsbaar zijn alle levende werens odisch gepolariseerd"
- "de sonnesschijn, die een overmaat van negatief od bevat"
8. "Het zal nu duidelijk zijn (?), waarom de sensitieve over t afgeence de gele kleuren niet mag."
9. "de laatste tegenwerping is vervallen door de ontdekking van Becquerel" mij voorbarig & ongemotiveerd voorkomen, berijft de identiteit van de als od waargenomen (?) trillingen (?) en van de oorzaak der ontleding van t spijer in de gevoelige plaat in de door u beschreven proeven door gemeerlei bezijs gestaafd wordt, doch op bloot vermoeden berust.
10. "Waarom is dit b.v. geen electrisch verschijnsel", als u zelf aanhaalt, dat electriciteit een dergelijke werking mitig kan oefenen en electrische verschijnselen aan verschillende deelyke organismen zijn waargenomen. [Tot mijn spijt ontbrak de plaat, waarop de resultaten afgebeeld stam.]

Op p. 150 kol 2 onder aan, staat: "Dere ervaring werd door andere sensitieven bevestigd en bewijst, dat van suggestie geen sprake kan zijn."

Wat die ervaring voor anderen moege bewijzen in t midden latend, zeg ik alleen, dat zij voor mij bewijst, dat de gewaarwordingen der sensitieve niet op iets werkelijks berusten, maar dat die t spel zijn hummer verbeelding. [Vgl. Alexander Verhuel. "Zijn Or too?" Bl. II. No. 75.]

De indruk, dien ik na lezing & bealering van het artikel behouden heb, heeft mijn oordeel omtrent t od niet veranderd: t is best mogelijk, dat het bestaat, (ik meen gemorins, dat de menscheid in de 19de eeuw alles ontdekt heeft, wat er nog te ontdekken viel), t is evengoed mogelijk ook van niet; maar beweren is t tolnogtoe gniel.

Afferien echter van de geheele quaestie of er odlicht is of niet, komt het me oecnd voor een studie omtrent dere zaak in een tijdschrift over t
11. toekomstige leven aan te treffen, want het verband tusschen dere materi eele ter eenre en ruiver ideele quaestie ter andere zijde, is me absoluut duister. De bealeringen over de phylogenese onrer rintuigen ~~en de b.v.~~ ~~want de~~ de physiologische gelykwaardigheid van de pigment vlek der eukhlens viridis en ons gecompliceerd oog, doen als t meest waarschijlyke kenne, dat de van buiten inwerkende prikkels in het protoplaasma veranderinge te voorschijn roepen, die in den loop der tijden meer gedifferencieerd onderscheiden werden en op bepaalde deelen der cel sterker inwerkten dan op andere. Bij hooger georganiseerde, meercellige werens worden op gelyke wijze sommige cellen meer door telkens weerkerende prikkels getroffen, dan de haar oorspronkelij gelykwaardige en t gevoels daarvan is, dat de eerste meer met de waarneming dier prikkels [voor zoover zij van belang zijn voor de instand houding van het individu of de soort] berijft in laatste belast worden terwijl in de laatste het perspiceerend vermogen eerst latent wordt en later verloren gaat om plaats te maken voor hooger ontwikkelig van andere functies. De aanvaarding van dere bealeringen omtrent de wording der rintuigen en van de leer der specifieke energien wijst

De indruk, dien ik na lezing & herlezing van het artikel behouden heb, heeft mijn oordeel ontrent 't od niet veranderd: 't is best mogelijk, dat het be- staat, (ik meen gemiddeld, dat de menschheid in de 19de eeuw alles ontdekt heeft, wat er nog te ontdekken viel), 't is evengoed mogelijk ook van niet; maar beweren is 't tolnogtoe niet.

Afgerien echter van de geheele quaestie of er odlicht is of niet, komt het me oecent voor eene studie ontrent dere zaak in een tijdschrift over 't

11. bekrommige leven aan te treffen, want het verband tusschen dere materi- eele ter eene en ruiver ideale quaestie ter andere zijde, is me absoluut duister. De beschouwingen over de phylogenesis onzer zintuigen ~~en de b.v.~~ ~~waakte de~~ de physiologische gelijkwaardigheid van de pigment vlek der euklena viridis en ons gecompliceerd oog, doen als 't meest waarschijn- lijke denken, dat de van buiten inwerkende prikkels in het protoplasma ver- anderingen te voorschijn roepen, die in den loop der tijde meer gedifferen- tieerd onderscheiden werden en op bepaalde deelen der cel sterker in- werkten dan op andere. Bij hooger georganiseerde, meercellige wesen worden op gelijke wijze sommige cellen meer door telkens weerke- rende prikkels getroffen, dan de haer oorspronkelijk gelijkwaardige, en 't gevoel daarvan is, dat de eerste meer met de waarneming dier prikkels [voor zoover zij van belang zijn voor de instand houding van het individu of de soort] bezwaart in laatste belang worden terwijl in de laatste het percipieerend vermogen eerst latent wordt en later verloren gaat om plaats te maken voor hooger ontwikkel- ing van andere functies. De aanvaarding van dere beschouwingen ontrent de wording der zintuigen en van de leer der specifieke energien wijst de waarde der zintuigelijke waarneming aan en moet tot de volgende

*) Dat 't geen warmte is zou de proef van Majewski aantoonen indien hij opgegeven had, wat voor platen hij gebruikte, want voor wie weet, dat 't zomers reeds de warmte van de hand bij de gewone gevoelige platen de gelatine van de randen doet smelten is 't raadselachtig hoe Mr. zijn platen tot 39°C kon verhitten. Ter controle heb ik platen van verschillend merk aan een bad van

conclusie leiden: dat zij, ontstaan en tot steeds hooger ontwikkeling ge-
bracht door en onder inwerking van stoffelijke invloeden, slechts geschikt
zijn voor de waarneming van stoffelijke zaken en de veranderingen die
daarin plaats grijpen of er door veroorzaakt worden, doch nooit zullen
kunnen dienen om ons ~~aan~~ in betrekking te stellen met transcen-
dente dingen, als 't toekomstige leven en wat dies meer zij.

In hoeverre ons intellect ons daartoe van nut kan zijn, zal ik niet
wagen te beslissen, maar zoolang wij ons geen voorstelling kunnen
maken van eenwigheid, oneindigheid, meer-dan-drie-dimensionaale
ruimte enz. geloof ik niet, dat we 't ver zullen brengen.

Het toekomstige leven is, dunkt me, geheel een zaak van geloof, dat
geen bewijzen noodig heeft, en de regels 13-25, tal. Str. 170 geven
of merkwaardig juiste wijze mijn gevoelen daaromtrent weer.

Het al of niet bestaan van 't licht heeft daar evenmin iets mee
te maken als gewoon licht of electriciteit of wat ook.

Het zelfde geldt van inlichtingen of raadgevingen, die van gene zijde
komen: men kan daaraan gelooven, of niet aan gelooven, maar
weten laat zich rooivets niet.

Ik heb u wat uitvoerig mijn beschouwingen medegedeeld,
om u een bewijs te geven hoe zeer ik uwe welwillendheid op prijs
stel. Mocht ik u daartoe op gezichtspunten geweren hebben, die
van belang zijn voor uwe verdere studie, dan zal de moeite aan dit
schrijven besteed niet vergeefsch zijn. Daar mijn tijd te beperkt is ^{om} dit
nogmaals over te schrijven, verzoek ik u beleefd den Heer G. C. A.
Fabius hiermede bij gelegenheid in kennis te willen stellen.

Na u nogmaals mijn dank betruigd te hebben

hoogachtend

J. J. M. Laers.

iets lager, dan de opgegeven temperatuur blootgesteld, maar bevonden
dat reeds binnen 10 min. de gevoelige laag zoo week geworden was en zoo
veel door de hooge temp. gelede had, dat er geen conclusies uit te
trekken waren, ~~die~~ waaraan ook maar de geringste waarde toegekend kon
worden.